

Verbum enim processionis inter omnia quæ ad originem pertinent, magis invenitur esse commune: quicquid enim quocumque modo est ab aliquo, ab ipso procedere dicimus: & quia divina melius per communia quam per specialia designantur, verbum processionis in originis divinarum personarum maxime est attendendum. Unde si concedatur quod Spiritus Sanctus sit à filio vel profuatur ab eo, sequitur quod ab eo procedat.

Item. Habetur in determinatione quinti Concilii: Sequitur per omnia Sanctos Patres, & Doctores Ecclesie, Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophylum, Joannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem, Probum, & suscipimus omnia quæ de recta fide, & damnatione hæreticorum exposuerunt. Manifestum est autem ex multis auctoritatibus Augustini, & præcipue in Libro de Trinitate, & super Joannem, quod Spiritus Sanctus sit à filio. Oportet igitur concedi quod Spiritus Sanctus sit à filio.

Hoc etiam evidentibus rationibus apparet.

In rebus enim remota materiali distinctione, quæ in divinis personis locum habere non potest, non inveniuntur aliqua distingui nisi per aliquam oppositionem: quæ enim nullam oppositionem habent ad invicem, simul esse possunt in eodem, unde per ea distinctio causari non potest: album enim, & triangulare licet diversa sint, quia tamen non opponuntur, in eodem esse contingit. Oportet autem supponere secundum fidei catholica documenta, quod Spiritus Sanctus à filio distinguatur: aliter enim non esset trinitas, sed dualitas in personis. Oportet igitur hujusmodi per aliquam oppositionem fieri. Non autem oppositione affirmationis, & negationis, quia sic distinguuntur entia à non entibus, nec etiam oppositione privationis, & habitus, quia sic distinguuntur perfecta ab imperfectis; neque etiam oppositione contrarietatis, quia sic distinguuntur quæ sunt secundum formam diversa: nam contrarietas, ut Philosophi docent, est differentia secundum formam; quæ quidem differentia divinis personis non convenit, cum earum sit una forma, sicut una essentia, secundum illud Apostoli ad Philipp. 11. 6. de filio dicentis: Qui cum in forma Dei esset, scilicet patris. Relinquitur igitur unam personam divinam ab alia non distingui nisi oppositione relationis: sic enim filius à patre distinguitur secundum oppositionem relativam patris & filii. Non enim in divinis personis alia relativa oppositio esse potest nisi secundum originem. Nam relative opposita vel super quantitatem fundantur, ut duplum, & dimidium, vel super actionem, & passionem, ut dominus, servus, movens, & motum, pater, & filius. Rursus, relativorum quæ super quantitatem fundantur, quædam fundantur super diversam quantitatem, ut duplum, & dimidium, majus, & minus; quædam super ipsam unitatem; ut idem, quod significat unum in substantia; & æquale, quod significat unum in quantitate; & simile, quod significat unum in qualitate. Divinæ igitur personæ distingui non possunt relationibus fundatis super diversitatem quantitatis, quia sic tolleretur trium personarum æqualitas: neque iterum relationibus quæ fundantur super unum, hujusmodi enim relationes distinctionem non causant, immo magis ad convenientiam pertinere inveniuntur, etsi forte aliqua eorum distinctionem præsupponant. In relationibus vero omnibus super actione, vel passione fundatis, semper alterum est ut subiectum, & inæquale secundum virtutem, nisi solum

(1) Al. simul hac.

in relationibus originis, in quibus nulla minoratio designatur, eo quod invenitur aliquid producere sibi simile, & æquale secundum naturam, & virtutem. Relinquitur igitur quod divinæ personæ distingui non possunt nisi oppositione relativa secundum originem. Oportet igitur, si Spiritus Sanctus à filio distinguitur, quod sit ab eo: non enim est dicere, quod filius sit à Spiritu Sancto; cum Spiritus Sanctus magis filii esse dicatur, & à filio detur.

Item. A patre est & filius, & Spiritus Sanctus. Oportet igitur patrem referri & ad filium, & ad Spiritum Sanctum, ut principium ad id quod est à principio. Refertur autem ad filium ratione paternitatis, non autem ad Spiritum Sanctum, quia tunc Spiritus Sanctus esset filius: paternitas enim non dicitur nisi ad filium. Oportet igitur in patre esse aliam relationem, qua referatur ad Spiritum Sanctum, & vocetur spiratio. Similiter cum in filio sit quædam relatio qua referatur ad patrem, qua dicitur filiatio, oportet quod in Spiritu Sancto sit etiam alia relatio, qua referatur ad patrem, & dicatur processio. Et sic secundum originem filii à patre sunt duæ relationes, una in originante, alia in originato; scilicet paternitas, & filiatio; & alia duæ ex parte originis Spiritus Sancti, scilicet spiratio, & processio. Paternitas igitur, & spiratio non constituunt duas personas, sed ad unam personam patris pertinent, quia non habent oppositionem ad invicem. Neque igitur filiatio, & processio duas personas constituerent, sed ad unam pertinerent, nisi haberent oppositionem ad invicem. Non est autem dare aliam oppositionem nisi secundum originem. Oportet igitur quod sit oppositio originis inter filium & Spiritum Sanctum, ita quod unus sit ab alio.

Adhuc. Quæcumque conveniunt in aliquo communi, si distinguuntur ab invicem, oportet quod distinguantur secundum aliquas differentias per se, & non per accidens pertinentes ad illud commune, sicut homo, & equus conveniunt in animali, & distinguuntur ab invicem, non per album, & nigrum, quæ se habent per accidens ad animal, sed per rationale, & irrationale, quæ per se ad animal pertinent: quia cum animal sit habens animam, oportet quod hoc distinguatur per hoc quod est habere animam talem, vel talem, ut puta rationalem, vel irrationalem. Manifestum est autem quod filius, & Spiritus Sanctus conveniunt in hoc quod est esse ab alio, quia uterque est à patre: & secundum hoc pater convenienter differt ab utroque, in quantum est innascibilis. Si igitur Spiritus Sanctus distinguatur à filio, oportet quod hoc sit per differentias quæ per se dividant hoc quod est esse ab alio: quæ quidem non possunt esse nisi differentie ejusdem generis, scilicet ad originem pertinentes, ut unum eorum sit ab alio. Relinquitur ergo quod ad hoc ut Spiritus Sanctus distinguatur à filio, necesse est quod sit à filio.

Amplius. Si quis dicat Spiritum Sanctum distinguere à filio, non quia sit à filio, sed propter diversam originem utriusque à patre; in idem hoc realiter redire necesse est. Si enim Spiritus Sanctus est alius à filio, oportet quod alia sit origo, vel processio utriusque. Duæ autem origine non possunt distingui nisi per terminum, vel principium, vel subiectum: sicut origo equi differt ab origine bovis ex parte termini, secundum quod hæc duæ origine terminantur ad naturas specie diversas. Ex parte autem principii, ut si supponamus in eadem specie animalis quædam generari ex virtute activa Solis tantum, quædam autem (1) cum hac simul ex virtute activa seminis. Ex parte ve-

ro subiecti differt generatio hujus equi & illius, secundum quod natura speciei in diversa materia recipitur. Hæc autem distinctio quæ est ex parte subiecti, in divinis personis locum habere non potest, cum sint omnino immateriales. Similiter etiam ex parte termini, ut ita liceat loqui, non potest esse processionum distinctio, quia unam & eandem divinam naturam quam accipit filius nascendo, accipit Spiritus Sanctus procedendo. Relinquitur igitur quod utriusque originis distinctio non potest esse nisi ex parte principii. Manifestum est autem quod principium originis filii est pater solus. Si igitur processio Spiritus Sancti principium sit solus pater, non erit alia processio Spiritus Sancti à generatione filii, & sic nec Spiritus Sanctus distinctus à filio. Ad hoc igitur quod sint aliæ processionem, & alii procedentes, necesse est dicere quod Spiritus Sanctus non sit à solo patre, sed à patre, & filio. Si quis vero iterum dicat, quod differunt processionem secundum principium, in quantum pater producit filium per modum intellectus, ut verbum, Spiritum autem Sanctum per modum voluntatis, quasi amorem; secundum hoc oportebit dici, quod secundum differentiam voluntatis, & intellectus in Deo patre distinguantur duæ processionem, & duo procedentes. Sed voluntas, & intellectus in Deo patre non distinguuntur secundum rem, sed solum secundum rationem ut in primo Libro cap. XLV. & LXXIII. ostensum est. Sequitur igitur quod duæ processionem, & duo procedentes, differant solum ratione. Ea vero quæ solum ratione differunt, de se invicem prædicantur: verum enim est dicere, quod divina voluntas est intellectus ejus, & è converso. Verum ergo erit dicere, quod Spiritus Sanctus est filius, & è converso: quod est Sabellianæ impietatis. Non igitur sufficit ad distinctionem Spiritus Sancti, & filii, dicere, quod filius procedat per modum intellectus, & Spiritus Sanctus per modum voluntatis, nisi cum hoc dicatur etiam quod Spiritus Sanctus sit à filio.

Præterea. Ex hoc ipso quod dicitur, quod Spiritus Sanctus procedit per modum voluntatis, & filius per modum intellectus, sequitur quod Spiritus Sanctus sit à filio: nam amor procedit à verbo, eo quod nihil amare possumus, nisi verbo cordis illud concipiamus.

Item. Si quis diversas species rerum consideret, in eis quidam ordo ostenditur, prout vivencia sunt supra non vivencia, & animalia supra plantas, & homo super alia animalia; cum in singulis horum diversi gradus inveniantur secundum diversas species; unde & Plato species rerum dixit esse numeros, qui specie variantur per additionem, vel subtractionem unitatis. Unde in substantiis immaterialibus non potest esse distinctio nisi secundum ordinem. In divinis autem personis, quæ sunt omnino immateriales, non potest esse alius ordo nisi originis. Non igitur sunt duæ personæ ab una procedentes, nisi una earum procedat ab altera; & sic oportet Spiritum Sanctum procedere à filio.

Adhuc. Pater & Filius quantum ad unitatem essentia non differunt nisi in hoc quod hic est pater, & hic est filius. Quicquid igitur præter hoc est, commune est patri, & filio. Esse autem principium Spiritus Sancti, est præter rationem paternitatis, & filiationis: nam alia relatio est qua pater est pater, & qua pater est principium Spiritus Sancti, ut supra dictum est. Esse igitur principium Spiritus Sancti, est commune patri, & filio.

Amplius. Quicquid non est contra rationem

alienius, non est impossibile ei convenire, nisi forte per accidens. Esse autem principium Spiritus Sancti, non est contra rationem filii neque in quantum est Deus, quia pater qui est Deus, est principium Spiritus Sancti; neque in quantum est filius, quia alia est processio Spiritus Sancti, & alia filii. Non est autem repugnans id quod est à principio secundum unam processionem, esse principium processionis alterius. Relinquitur igitur quod non sit impossibile filium esse principium Spiritus Sancti. Quod autem non est impossibile, potest esse. In divinis autem non differt esse, & posse. Ergo filius est principium Spiritus Sancti.

CAPUT XXV.

Rationes ostendere volentium quod Spiritus Sanctus non procedat à filio, & solutio ipsarum.

Quidam vero pertinaciter veritati resistere volentes, quædam in contrarium inducunt, quæ vix responsione sunt digna.

Dicunt enim, quod Dominus de processione Spiritus Sancti loquens, eum à patre procedere dixit, nulla mentione facta de filio, ut pater Joann. xv. 26. ubi dicitur: Cum venerit paraclytus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit. Unde cum de Deo nihil sit sentiendum nisi quod Scriptura tradit, non est dicendum, quod Spiritus Sanctus procedat à filio.

Sed hoc omnino frivolum est. Nam propter unitatem essentia, quod in Scripturis de una persona dicitur, & de alia oportet intelligi, nisi repugnet proprietati personali ipsius, etiam si dictio exclusivæ adderetur: licet enim dicatur Math. xi. 27. quod nemo novit filium nisi pater: non tamen à cognitione filii vel ipse filius, vel Spiritus Sanctus excluditur. Unde etiam si diceretur in Evangelio, quod Spiritus Sanctus non procedit nisi à patre, non per hoc removeretur quin procederet à filio, cum hoc proprietati filii non repugnet, ut cap. præced. ostensum est. Nec est mirum, si Dominus Spiritum Sanctum à patre procedere dixit, de se mentione non facta: quia omnino ad patrem referre solet, à quo habet quicquid habet, sicut cum dicit Joann. vii. 16. Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me patris: & multa hujusmodi in verbis Domini inveniuntur ad commendandum in patre auctoritatem principii. Nec tamen in auctoritate præmissa omnino obtulit se esse Spiritus Sancti principium, cum dixit eum spiritum veritatis; & apte prius dixerat veritatem.

Obficiunt etiam, quod in quibusdam Conciliis invenitur sub interminatione anathematis prohibitum ne aliquid addatur in simbolo in Conciliis ordinato; in quo tamen de processione Spiritus Sancti à filio mentio non habetur: unde arguunt Latinos anathematis reos, qui hoc in simbolo addiderunt.

Sed hæc effeciam non habent; nam in determinatione Synodi Chalcedonensis dicitur, quod patres apud Constantinopolim congregati doctrinam Nicæne Synodi corroboraverunt, non quasi aliquid minus esset inferentes; sed de Spiritu Sancto intellectum eorum adversum eos qui Dominum eum respicere tentaverunt, Scripturarum testimoniis declarantes. Et similiter dicendum est, quod processio Spiritus Sancti à filio, implicite continetur in Constantinopolitana Symbolo in hoc quod ibi dicitur, quod procedit: quia quod de patre intelligitur, oportet & de filio intelligi, ut dictum est. Et ad hoc addendum sufficit

auctoritas Romani Pontificis, per quam etiam inveniuntur antiqua Concilia esse confirmata.

Inducunt etiam quod Spiritus Sanctus, cum sit simplex, non potest esse à duobus: & quod Spiritus Sanctus, si perfecte procedat à patre, non procedit à filio: & alia huiusmodi, quæ facile est solvere etiam parum in Theologia exercitatis.

Nam pater, & filius sunt unum principium Spiritus Sancti propter unitatem divinæ virtutis, & una productione producant Spiritum Sanctum; sicut etiam tres personæ sunt unum principium creaturæ, & una actione creaturam producant.

CAPUT XXVI.

Quod non sunt nisi tres personæ in divinis, scilicet pater, filius, & Spiritus Sanctus.

EX his igitur quæ dicta sunt, accipere oportet quod in divina natura tres personæ subsistunt, pater, & filius, & Spiritus Sanctus: & quod hi tres sunt unus Deus, solis relationibus ab invicem distincti. Pater enim à filio distinguitur paternitatis relatione, & innascibilitate; filius autem à patre relatione filiationis; pater autem, & filius à Spiritu Sancto, spiratione, ut ita dicatur; Spiritus autem Sanctus à patre, & filio processione amoris, qua ab utroque procedit.

Præter has tres personas non est quartam in divina natura ponere. Personæ enim divinæ, cum in essentia conveniant, non possunt distingui nisi per relationem originis, ut ex dictis cap. xxiv. patet. Has autem originis relationes accipere oportet non secundum processionem in exteriora tendentem, sic enim procedens non esset coessentialis suo principio; sed oportet quod processio alterius consistat. Quod autem aliquid procedat manens intra suum principium, invenitur solum in operatione intellectus, & voluntatis, ut ex dictis patet. Unde personæ divinæ multiplicari non possunt, nisi secundum quod exigit processio intellectus, & voluntatis in Deo. Non est autem possibile quod in Deo sit nisi una processio secundum intellectum, eo quod suum intelligere est unum, & simplex, & perfectum, quia intelligendo se, intelligit omnia alia; & sic non potest esse in Deo nisi una verbi processio. Similiter autem oportet & processionem amoris esse unam tantum: quia etiam divinum velle est unum tantum, & simplex: amando enim se, amat omnia alia. Non est igitur possibile quod sint in Deo nisi duæ personæ procedentes: una per modum intellectus, ut verbum, scilicet filius; & alia per modum amoris, (1) scilicet Spiritus Sanctus: est etiam & una persona non procedens, scilicet pater. Solum igitur tres personæ in Trinitate esse possunt.

Item si secundum processionem oportet personas divinas distingui; modus autem personæ quantum ad processionem non potest esse nisi triplex, ut scilicet sit aut omnino non procedens, quod patris est; aut à non procedente procedens, quod filii est; aut à procedente procedens, quod Spiritus Sancti est: impossibile est igitur ponere plures quam tres personas. Licet autem in aliis viventibus possint relationes originis multiplicari, ut scilicet sint in natura humana plures patres, & plures filii; in divina tamen natura hoc omnino impossibile est esse: nam filiatio cum in una natura sit unius speciei, non potest multiplicari nisi secundum materiam, aut subjectum, sicut est etiam de aliis formis. Unde cum in Deo non sit mate-

(1) Al. scilicet ut Spiritus Sanctus. An alia per modum voluntatis, amoris scilicet, ut Spiritus Sanctus?

ria, aut subjectum; & ipsæ relationes sint subsistentes, ut ex supradictis patet; impossibile est quod in Deo sint plures filiationes: & eadem ratio est de aliis; & sic in Deo sunt solum tres personæ.

Si quis autem objiciens dicat, quod in filio, cum sit perfectus Deus, est virtus intellectiva perfecta, & sic potest producere verbum; & similiter cum in spiritu Sancto sit bonitas infinita, quæ est communicationis principium, poterit alteri divinæ personæ naturam divinam communicare: considerare debet, quod filius est Deus ut genitus, non ut generans, unde virtus intellectiva est in eo ut in procedente per modum verbi, non ut in producente verbum: & similiter cum Spiritus Sanctus sit Deus ut procedens, est in eo bonitas infinita ut in persona accipiente, non ut in communicante alteri bonitatem infinitam: non enim distinguuntur ab invicem nisi solis relationibus, ut ex supradictis patet. Tota igitur plenitudo Divinitatis est in filio, & eadem numero quæ est in patre; sed cum relatione nativitatis, sicut in patre cum relatione generationis activæ: unde si relatio patris attribueretur filio, omnis distinctio tolleretur: & eadem ratio est de Spiritu Sancto.

Huiusmodi autem divinæ Trinitatis similitudinem in mente humana possumus considerare. Ipsa enim mens, ex hoc quod se actu intelligit, verbum suum concipit in se ipsa: quod nihil aliud est quam ipsa intentio intelligibilis mentis, quæ & intentio intellecta dicitur, in mente existens; quæ dum ulterius se ipsam amat, se ipsam producit in voluntate ut amatum. Ulterius autem non procedit intra se, sed concluditur circulo, dum per amorem redit ad ipsam substantiam à qua processio inceperat per intentionem intellectam; sed fit processio ad exteriores effectus, dum ex amore sui procedit ad aliquid faciendum. Et sic tria in mente inveniuntur: mens ipsa, quæ est processio nis principium in sua natura existens; & mens concepta in intellectu, & mens amata in voluntate; non tamen hæc tria sunt una natura: quia intelligere mentis non est ejus esse, nec ejus velle est ejus esse, aut intelligere: & propter hoc etiam mens intellecta, & mens amata, non sunt personæ, cum non sint subsistentes. Mens etiam ipsa in sua natura existens, non est persona, cum non sit totum quod subsistit, sed pars subsistentis, scilicet hominis. In mente igitur nostra invenitur similitudo Trinitatis divinæ quantum ad processionem quæ multiplicat Trinitatem; cum ex dictis manifestum sit esse in divina natura Deum ingentium, qui est totius divinæ processionis principium, scilicet patrem; & Deum genitum per modum verbi in intellectu concepti, scilicet filium; & Deum per modum amoris procedentem, scilicet Spiritum Sanctum. Ulterius autem intra divinam naturam nulla processio invenitur, sed solum processio in exteriores effectus.

In hoc autem deficit à representatione divinæ Trinitatis quod pater, & filius, & Spiritus Sanctus sunt unius naturæ; & singulus horum est persona perfecta: eo quod intelligere, & velle sunt ipsum esse divinum, ut ostensum est: propter hoc sic consideratur divina similitudo in homine sicut similitudo Herculis in lapide quantum ad representationem formæ, non quantum ad convenientiam naturæ: unde & in mente hominis dicitur esse imago Dei, secundum illud Gen. 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.*

Invenitur etiam in aliis rebus divinæ Trinitatis similitudo.

militudo, prout qualibet res in sua substantia una est, & specie quadam formatur, & ordinem aliquem habet. Sicut autem ex dictis patet, conceptio intellectus in esse intelligibili est sicut informatio speciei in esse naturali; amor autem est sicut inclinatio, vel ordo in re naturali: unde & species naturalium rerum à remotis representat filium, ordo autem Spiritum Sanctum: & ideo propter remotam representationem, & obscuram in irrationabilibus rebus, dicitur in eis esse Trinitatis vestigium, non imago, secundum illud Job xi. 7. *Numquid vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum Omnipotentem reperies?* Et hæc de divina Trinitate ad præsens dicta sufficiant.

CAPUT XXVII.

De incarnatione verbi secundum traditionem sacræ Scripturæ.

QUoniam autem supra, cum de divina generatione ageretur, dictum est, Dei filio Domino Jesu Christo quædam secundum divinam naturam, quædam secundum humanam convenire, quam ex tempore assumendo Dei æternus filius voluit incarnari; de ipso nunc incarnationis mysterio restat dicendum. Quod quidem inter divina opera maxime rationem excedit: nihil enim mirabilius excogitari potest divinitus factum quam quod verus Deus Dei filius fieret homo verus. Et quia inter omnia mirabilissimum est, consequitur quod ad hujus maxime mirabilis fidem omnia alia mirabilia ordinentur: cum id quod est in unoquoque maximum, causa aliorum esse videatur.

Hanc autem Dei incarnationem mirabilem auctoritate divina tradente confitemur. Dicitur enim Joan. 1. 14. *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & Apostolus Philip. 11. 6. dicit de filio Dei loquens: Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Hoc etiam ipsius Domini Jesu Christi verba manifeste ostendunt, cum de se quandoque loquatur humilia & humana, ut est illud: *Pater major me est: & Tristis est anima mea usque ad mortem: quæ ei secundum humanitatem assumptam conveniunt: quandoque vero sublimitia & divina, ut est illud: Ego, & pater unum sumus: & Omnia quæ habet pater, mea sunt: quæ certum est ei secundum naturam divinam competere.*

Ostendunt etiam hoc ipsius Domini facta quæ de ipso leguntur. Quod enim timuit, tristatus est, esuriit, mortuus est, pertinet ad humanam naturam: quod propria potestate infirmos sanavit, quod mortuos suscitavit, & elementis mundi efficaciter imperavit, quod dæmones expulit, quod peccata dimisit, quod à mortuis cum voluit, resurrexit, quod denique cælos ascendit, divinam in eo virtutem demonstrant.

CAPUT XXVIII.

De errore Photini circa incarnationem.

QUidam autem Scripturarum sensum depravantes, circa Domini nostri Jesu Christi Divinitatem, & humanitatem perversum sensum conceperunt.

Fuerunt enim quidam, ut Ebion, & Cerintus, & postea Paulus Samosatensis, & Photinus, qui in Christo solum naturam humanam confitentur; Divinitatem

vero non per naturam, sed per quamdam excellentem divinæ gloriæ participationem, quam per opera meruerat, in eo fuisse confingunt, ut superius cap. iv. dictum est. Sed ut alia prætermittamus quæ contra positionem huiusmodi dicta sunt superius, hæc positio incarnationis mysterium tollit.

Non enim secundum positionem huiusmodi Deus carnem assumpsisset ut fieret homo; sed magis homo carnalis Deus factus fuisset: & sic non verum esset quod Joannes dicit cap. 1. 14. *Verbum caro factum est*; sed magis è converso caro verbum facta fuisset. Similiter etiam non conveniret Dei filio exinanitio, aut descensio; sed magis homini glorificatio, & ascensio: & sic non verum esset quod Apostolus dicit, Philipp. 11. 6. *Qui cum in forma Dei esset... exinanivit semetipsum, formam servi accipiens*: sed sola exaltatio hominis in divinam gloriam, de qua postmodum subditur: *Propter quod & Deus exaltavit illum.* Neque verum esset quod Dominus dicit: *Descendi de cælo*: sed solum quod ait: *Ascendo ad patrem meum*: cum tamen utrumque Scriptura conjungat: dicit enim Dominus Joannis 11. 13. *Nemo ascendit in cælum nisi qui de cælo descendit, filius hominis, qui est in cælo*: & ad Ephesios 1v. 10. *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos.* Sic etiam non conveniret filio quod missus esset à patre, neque quod à patre exiret, ut veniret in mundum; sed solum quod ad patrem iret: cum tamen ipse utrumque conjungat, dicens Joann. xv. 5. *Vado ad eum qui misit me: & iterum 28. Exivi à patre, & veni in mundum; & iterum relinquo mundum, & vado ad patrem*: in quorum utroque & humanitas, & Divinitas comprobatur.

CAPUT XXIX.

De errore Manicheorum circa incarnationem.

FUerunt autem & alii, qui veritate incarnationis negata, quamdam fictitiam incarnationis similitudinem introduxerunt. Dixerunt enim Manichæi, Dei filium non verum corpus, sed phantasticum assumpsisse: unde nec verus homo esse potuit, sed apparens; neque ea quæ secundum hominem gessit, sicut quod natus est, quod comedit, bibit, ambulavit, passus est, & sepultus, in veritate fuisse, sed in quadam assimilatione consequitur. Et sic patet quod totum incarnationis mysterium ad quamdam fictionem deducunt.

Hæc autem positio primo quidem Scripturæ auctoritatem evacuat. Cum enim carnis similitudo caro non sit, neque similitudo ambulationis ambulatorio, & in cæteris similiter, mentiur Scriptura, dicens: *Verbum caro factum est*; si solum phantastica caro fuit: mentiur etiam dicens Jesum Christum ambulasse, comedisse, mortuum fuisse, & sepultum; si hæc in sola phantastica apparitione contigerunt. Si autem vel in modico auctoritati sacræ Scripturæ derogetur, jam nihil fixum in fide nostra esse poterit, quæ sacris Scripturis innitur, secundum illud Joann. xx. 31. *Hæc scripta sunt, ut credatis.*

Potest autem aliquis dicere, Scripturæ quidem sacræ veritatem non desse, dum id quod apparuit, refert ac si factum fuisset: quia rerum similitudines æquivoce, ac figurate ipsarum rerum nominibus nuncupantur, sicut homo pictus æquivoce dicitur homo: & ipsa sacra Scriptura consuevit hoc modo loquendi uti, ut est illud I. Corinth. x. 4. *Petra autem erat Christus.* Plurima autem corporalia in Scripturis de Deo inveniuntur dici propter similitudinem solam, si-